

บทที่ 4

ความรับผิดของผู้จัดการงานนอกสั่ง

● ความรับผิดของผู้จัดการงานนอกสั่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 396 บัญญัติว่า “ถ้าการที่เข้าจัดการนั้นเป็นการขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการก็ดี หรือขัดกับความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ก็ดี และผู้จัดการก็ควรจะได้รู้สึกเช่นนั้นแล้วด้วยไซ้ ท่านว่าผู้จัดการจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตัวการเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ที่ได้เข้าจัดการนั้น แม้ทั้งผู้จัดการจะมิได้มีความผิดประการอื่น”

If the undertaking of the management of the affair is opposed to the actual or presumptive wishes of the principal, and if the manager must have recognized this, he is bound to compensate the principal for any damage arising from his management of the affair, even if no fault is otherwise imputable to him.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 398 บัญญัติว่า “ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใดเพื่อประสงค์จะปิดป้องอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ จะเป็นภัยแก่ตัวการก็ดี แก่ชื่อเสียงก็ดี หรือแก่ทรัพย์สินก็ดี ท่านว่าผู้จัดการต้องรับผิดชอบแต่เพียงที่จงใจทำผิดหรือที่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น”

If the management of the affair has for its object the averting of an imminent danger which threatens the person, reputation or property of the principal, the manager is responsible only for willful default and gross negligence.”

ความรับผิดของผู้จัดการงานนอกสั่งมีดังนี้

1. ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการจัดการขัดกับความประสงค์ของตัวการ (มาตรา 396)

2. รับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากการบำบัดปกป้องภัยโดยการจงใจทำผิดหรือประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง (มาตรา 398)

● **การจัดการงานนอกสั่งขัดกับความประสงค์ของตัวการ**

มาตรา 396 เป็นการเข้าจัดการงานนั้น โดย

1. รู้ยู่่ว่าตัวการมิได้ประสงค์จะให้ทำเช่นนั้น
2. ควรจะรู้สึกว่ายู่ตัวการมิได้ประสงค์จะให้ทำเช่นนั้น

การจัดการงานนอกสั่งต้องเป็นการจัดการไปให้ต้องตามความประสงค์ของตัวการหรือพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการจึงจะเกิดประโยชน์ ดังนั้นเมื่อผู้จัดการได้เข้าจัดการ ทั้ง ๆ ที่รู้ยู่ว่าตัวการมิได้ประสงค์จะให้ทำเช่นนั้น หรือควรจะรู้สึกว่ายู่ตัวการมิได้ประสงค์จะให้ทำเช่นนั้น เห็นได้ว่ายู่นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์แก่ตัวการแล้ว ยังอาจเกิดความเสียหายขึ้นอีกด้วยก็ได้ กฎหมายจึงได้กำหนดให้ผู้จัดการต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการจัดการนั้น โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าการกระทำของผู้จัดการนั้นจะเป็นความผิดในเรื่องอื่น ๆ อีกหรือไม่

ตัวอย่าง บ้านของใหญ่ถูกพายุพัด หลังคาบ้านเสียหาย ในระหว่งนั้นใหญ่ไม่ยู่ถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเสียหายแก่ทรัพย์สินในบ้าน เล็กจึงทำการซ่อมหลังคาบ้านของใหญ่จนใช้งานได้ ดังนี้ถือว่ายู่เล็กได้จัดการต้องตามความประสงค์ของตัวการ หรือพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ ถ้าเล็กได้ทำการทาสีบ้านใหม่หมดซึ่งเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ย่อมสันนิษฐานไม่ได้ว่ายู่ใหญ่ต้องการให้ทาสีบ้าน ถือว่ายู่เป็นการขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือขัดกับความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ และผู้จัดการก็ควรจะรู้สึกเช่นนั้นด้วย คือรู้สึกว่ายู่เป็นการขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการหรือขัดกับความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ของตัวการ แต่ถ้าไม่มีเหตุยู่ผู้จัดการควรจะรู้สึกเช่นนั้น ผู้จัดการก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

ตัวอย่าง บ้านของ ก. เก่ามากและหลังคาจะพังลงมา ข. ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านเคยเตือนให้ ก. ซ่อมแซม ก. แจ้งว่ายู่ตนไม่ซ่อมเพราะตั้งใจจะรื้อบ้านแล้วสร้างใหม่ทั้งหลัง ต่อมาเกิดพายุหนักหลังคาบ้านทำท่าจะพังลงมา ซึ่งเป็นเวลาที่ ก. ไม่ยู่ไปธุระต่างจังหวัด ข. เข้าจัดการรื้อหลังคาและซ่อมหลังคาใหม่เป็นอย่งดีแข็งแรง เช่นนั้นเห็นได้ว่ายู่การจัดการงานของ ข. เป็นการจัดการงาน

นอกสิ่งซึ่งขัดกับความประสงค์ของตัวการ โดยรู้ยู่ว่าตัวการมิได้ประสงค์ให้ทำเช่นนั้น ดังนั้น เมื่อ ก. ได้ความเสียหายอย่างใดจากการนั้น ก็ย่อมเรียกให้ ข. ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตามมาตรา 396 และถึงแม้ว่าการจัดการของ ข. จะเป็นความผิดอาชญาฐานทำให้เสียหาย และเป็นความผิดฐานละเมิดต่อ ก. ด้วยก็ตาม ก. ก็ยังเรียกร้องให้ ข. ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในฐานะจัดการนอกความประสงค์ตามมาตรา 396 ได้อยู่ดี

ข้อสังเกต

1. ความรับผิดชอบตามมาตรา 396 มิได้อาศัยข้อที่ว่าเป็นการสมประโยชน์ของตัวการหรือไม่ แต่อาศัยข้อที่ว่าเป็นการขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือขัดกับความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ของตัวการ

2. ไม่ว่าผู้จัดการจะรับผิดชอบละเมิดหรือไม่ก็ตาม ถ้าได้จัดการงานนอกสิ่งขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการหรือขัดกับความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้ของตัวการก็ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตัวการเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ที่ได้เข้าจัดการนั้น ตามกฎหมายลักษณะจัดการงานนอกสิ่ง

3. ถ้าหากไม่มีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วแม้การที่เข้าจัดการงานนอกสิ่งนั้นเป็นการขัดกับความประสงค์ของตัวการ ก็ไม่ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตัวการ

4. ถ้าผู้จัดการได้เข้าจัดการงานของเขา อันเป็นการขัดความประสงค์ของตัวการแล้วทั้งงานไปทำให้เกิดความเสียหายกับตัวการ ตัวการย่อมเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้จัดการได้ตามมาตรานี้ เพราะตามมาตรา 395 เมื่อเข้าทำการของเขาแล้วก็มีหน้าที่อันเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำไปให้ตลอดจนสมประโยชน์ของตัวการ ถ้าหากละเลยไม่กระทำต่อไปให้ตลอดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเกิดความเสียหายแก่เขา ย่อมเป็นละเมิดต่อตัวการอีกด้วย อนึ่งการที่ผู้จัดการได้ทั้งงานไปต้องไม่ใช้กรณีที่เจ็บป่วยทำต่อไปไม่ได้ หรือมีความจำเป็นต้องจากไปเป็นการหยุดงานชั่วคราว

4-

• การจัดการโดยจงใจทำผิดหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

มาตรา 398 เป็นการที่ผู้กรณีที่ผู้จัดการได้จัดการไปเพื่อป้องกันภัยให้แก่ตัวการ โดยภัยที่เกิดขึ้นอาจร้ายแรงแก่ร่างกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของตัวการก็แล้วแต่ ซึ่งตามปกติการป้อง

กันภัยที่จะเกิดขึ้นย่อมสมประโยชน์แก่ตัวการ ดังนั้นแม้ในบางกรณีการป้องกันภัยนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายบางอย่างแก่ตัวการบ้าง ผู้จัดการก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้น ๆ อย่างไรก็ตามถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำโดยจงใจให้เกิดความเสียหาย หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้จัดการ แม้ว่าจะเป็นการจัดการไปเพื่อป้องกันภัยด้วยก็ตามผู้จัดการก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ตามมาตรา 398

หลักเกณฑ์

1. เป็นการเข้าจัดการเพื่อป้องกันภัยให้แก่ตัวการและเป็นอันตรายอันมีมาใกล้ตัวการ
2. ภัยดังกล่าวที่เกิดขึ้นอาจเกิดแก่ร่างกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของตัวการก็ได้
3. ผู้จัดการไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอย่างใด อันเกิดจากการเข้าจัดการเว้นแต่การเข้าจัดการโดยจงใจทำผิดหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

ตัวอย่าง บ้านของเอเกิดเพลิงไหม้ บีจึงพึงประตู่บ้านเพื่อเข้าไปช่วยขนของหนีไฟ ดังนี้เป็นการจัดการป้องกันภัยแก่ทรัพย์สินของเอ แม้ว่าจะเกิดความเสียหายจากการขนของหนีไฟบ้าง เช่น โทรทัศน์พังเสียหาย ประตู่บ้านพัง บีก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายนั้น แต่ถ้าขณะที่ขนของหนีไฟ บีตั้งใจทำให้โทรทัศน์เสียหายจึงแกล้งกระแทกโทรทัศน์ลงบนพื้นหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ด้วยการโยนโทรทัศน์จากบ้านชั้นบนซึ่งสูงมากลงมายังชั้นล่าง ทำให้โทรทัศน์เสียหาย เช่นนี้ บีต้องรับผิดชอบในความเสียหายของโทรทัศน์นั้น

ตัวอย่าง นายเอกเห็นรถยนต์กำลังจะชนนายโท จึงกระชากนายโทหนีทางรถยนต์ เป็นเหตุให้นายโทหกล้มและแฉกที่ถืออยู่เสียหาย การกระทำของนายเอกเป็นการป้องกันภัยให้แก่ตัวการและทรัพย์สินของตัวการโดยมิได้จงใจทำผิดหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง นายเอกจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่ทำให้นายโทได้รับบาดเจ็บและแฉกแตกเสียหาย

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

ฎ. 1216/2508 จำเลยขายข้าวให้โจทก์ แล้วรับฝากข้าวไว้ในยุ้งโดยไม่มีบำเหน็จ ต่อมาเกิดอุทกภัย จำเลยให้โจทก์มารับข้าว โจทก์ไม่มา จำเลยจึงขายข้าวนั้นไป เพราะเกรงว่าน้ำจะท่วมเสียหาย หลังจากที่จำเลยได้ขายข้าวของจำเลยเองไปหมดแล้ว ดังนี้ถือว่าจำเลยในฐานะผู้รับฝากด้วยการทำ

ให้เปล่าไม่มีบำเหน็จ ได้ใช้ความระมัดระวังสงวนทรัพย์สินที่รับฝากไว้เหมือนเช่นได้ประพฤติกิจการของตนเองดังมาตรา 659 วรรคต้น และเป็นการกระทำเพื่อจะปกป้องอันตรายอันจะเป็นภัยแก่ทรัพย์สินนั้น โดยมีได้ตั้งใจทำผิดหรือเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงประการใด จึงไม่ต้องรับผิดชอบในมาตรา 398

ข้อสังเกต

ตามมาตรา 398 ผู้จัดการจะรับผิดชอบต่อการเฉพาะกรณีที่ได้กระทำความเสียหายโดยจงใจทำผิด หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ถ้าเพียงแต่ได้รับความเสียหายโดยประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาเท่านั้น ผู้จัดการก็ไม่ต้องรับผิดชอบ และเป็นข้อยกเว้นที่ถือว่าไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อการ เพราะไม่ถือว่าเป็นการทำผิดโดยกฎหมาย จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ของความผิดที่ละเมิด

ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้จัดการงานนอกสั่ง

1. มาตรา 397
2. มาตรา 400

ข้อยกเว้นความผิดตามมาตรา 397

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 397 บัญญัติว่า “ถ้าผู้จัดการทำกิจอันใด ซึ่งเป็นหน้าที่บังคับให้ตัวการทำเพื่อสาธารณประโยชน์ก็ดี หรือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่จะบำรุงรักษาผู้อื่นก็ดี และหากผู้จัดการมิได้เข้าทำแล้ว กิจอันนั้นจะไม่สำเร็จภายในเวลาอันควรไซ้ การที่ได้ทำขัดกับความประสงค์ของตัวการเช่นนั้น ท่านมิให้ยกขึ้นเป็นข้อวินิจฉัย”

“The fact that the management of the affair is opposed to the wishes of the principal is not taken into consideration if, without the management of the affair, a duty of the principal the fulfillment of which is of public interest or a legal duty to furnish maintenance to others by principal would not be fulfilled in due time.”

มาตรา 396 เป็นบทบัญญัติให้ผู้จัดการต้องรับผิดชอบใช้กำลังใหม่ทดแทนให้แก่ตัวการเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ ที่เกิดแต่การเข้าจัดการนั้นในกรณีที่การจัดการเป็นการขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการหรือที่จะพึงสันนิษฐานได้ และตัวผู้จัดการก็รู้สึกเช่นนั้น มาตรา 397 จึงบัญญัติขึ้นมายกเว้นความรับผิดของผู้จัดการตามมาตรา 396 ว่าแม้การเข้าทำกิจการของตัวการจะเป็นการขัดกับความประสงค์ของตัวการแต่การเข้าจัดทำกิจการอันเป็นหน้าที่บังคับให้ตัวการทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่จะบำรุงรักษาผู้อื่น และหากผู้จัดการมิได้เข้าทำเช่นนั้นแล้ว กิจการนั้นก็จะไม่สำเร็จในเวลาอันควรแล้ว มาตรา 397 บัญญัติว่ามีให้นำมาตรา 396 ว่าด้วยความรับผิดของผู้จัดการมาใช้บังคับ

หน้าที่บังคับให้ตัวการทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ ได้แก่หน้าที่โดยทั่วไปซึ่งตัวการพึงต้องทำเพื่อป้องกันมิให้สาธารณะชนได้รับความเดือดร้อนหรืออันตรายโดยไม่จำเป็นต้องถึงกับเป็นหน้าที่ที่กฎหมายบังคับให้ทำหรือคำพิพากษาของศาลสั่งให้ต้องทำ เช่น หน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาลต้องรักษาซ่อมแซมถนนสาธารณะเพื่อประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป หรือหน้าที่กำจัดสิ่งกีดขวางทางสาธารณะเพื่อสัญจรไปมา เป็นต้น ส่วนหน้าที่ตามกฎหมายที่จะบำรุงรักษาผู้อื่น ได้แก่หน้าที่ตามกฎหมายครอบครัว ในการที่จะต้องอุปการะและดูแลรักษาบุคคลใดเช่น สามียและภริยามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน บิดามารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์หรือทุพพลภาพซึ่งไม่สามารถหาเลี้ยงตนเองได้ เป็นต้น

ดังนั้น แม้การจัดการงานนอกสั่งนั้นจะขัดกับความประสงค์ของตัวการ แต่ผู้จัดการงานนั้นก็อาจไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวการ หากการนั้นเป็นกิจการตามที่มาตรา 397 บัญญัติไว้ อย่างไรก็ดี การอ้างข้อยกเว้นความรับผิดเช่นนี้ก็ต้องวินิจฉัยถึงหน้าที่ของตัวการว่าเป็นการอันพึงต้องทำเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างแท้จริงหรือไม่ หรือหน้าที่นั้นเป็นหน้าที่ที่พึงต้องทำตามกฎหมายหรือไม่ด้วย

● ข้อยกเว้นความรับผิดตามมาตรา 400

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 400 บัญญัติว่า “ถ้าผู้จัดการเป็นผู้ไร้ความสามารถ ท่านว่าจะต้องรับผิดชอบแต่เพียงตามบทบัญญัติว่าด้วยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดและว่าด้วยการคืนลาภมิควรได้เท่านั้น”

“If the manager is incapacitated, he is responsible only under the provisions relating to compensation for wrongful act, and relating to the return for undue enrichment.”

ผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 400 คือ ผู้ที่ไม่มีความสามารถในการทำนิติกรรมอย่างสมบูรณ์ตามกฎหมาย กล่าวคือเป็นผู้เยาว์ ผู้ไร้ความสามารถทั้งที่ศาลสั่งแล้วและที่ศาลยังไม่ได้สั่ง ผู้เสมือนไร้ความสามารถ บุคคลวิกลจริต เป็นต้น บุคคลเหล่านี้แม้แต่การจัดการงานของตนเองยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นเมื่อเขาได้จัดการงานให้บุคคลอื่น ย่อมไม่สามารถทำได้ดีเช่นกัน เมื่อเกิดความเสียหายใด ๆ ขึ้นจากการจัดการงานนั้น เขาจึงไม่ควรถูกต้องรับผิดในความเสียหายนั้น กฎหมายจึงได้บัญญัติยกเว้นความรับผิดของผู้ไร้ความสามารถในความเสียหายอันเกิดจากการจัดการงานนอกสั่งนั้นไว้ แต่ในเรื่องความรับผิดตามกฎหมายละเมิดและลาภมิควรได้นั้น ผู้ไร้ความสามารถไม่ได้รับความยกเว้นความผิด

ตัวอย่าง เด็กชายแดงเข้าช่วยดับไฟและชนของหนีไฟจากบ้านของนายดำและจงใจทำให้โทรทัศน์ของนายดำเสียหาย ดังนี้ เด็กชายแดงไม่ต้องรับผิดในความเสียหายซึ่งเกิดจากการจัดการนอกสั่ง ตามมาตรา 398 ประกอบมาตรา 400 แต่ความรับผิดในเรื่องละเมิดนั้น เด็กชายแดงยังคงต้องรับผิดชอบตามมาตรา 420 ประกอบมาตรา 400

ตัวอย่าง เด็กชายขาวเข้าจัดการขายของในร้านค้าของนายฟ้า ขณะที่เจ้าของไม่อยู่ โดยนายฟ้ามิได้วานใช้ให้ทำและเด็กชายขาวไม่มีสิทธิที่จะทำได้ เด็กชายขาวขายของเกินราคาและชักออกเงินส่วนนั้นไป เด็กชายขาวไม่ต้องรับผิดในฐานะจัดการงานนอกสั่ง แต่ต้องรับผิดฐานละเมิด และต้องคืนเงินที่ได้มาในฐานะลาภมิควรได้

บทบัญญัติของมาตรา 400 มิได้หมายความว่า จะให้นำบทบัญญัติว่าด้วยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด และว่าด้วยการคืนลาภมิควรได้มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่หากเป็นเรื่องจะต้องรับผิด

ตามบทบัญญัติดังกล่าวโดยตรง มิได้อาศัยบทบัญญัติของมาตรา 400 แต่อย่างใด ดังนั้นการกระทำของผู้จัดการงานนอกสังกัดซึ่งเป็นผู้ไร้ความสามารถก็ต้องเป็นการกระทำละเมิดตามกฎหมายลักษณะละเมิด หรือมีการได้ทรัพย์สินมาตามกฎหมายลักษณะลาภมิควรได้ด้วย เช่น เด็กชาย ก. ขับเรือรถยนต์บรรทุกสินค้าของ ข. เพื่อไปส่งให้แก่ลูกค้า เพราะปล่อยสินค้าไว้แน่นซ้าไม่ได้ โดย ข. มิได้ว่าขานวานใช้ให้ทำ และมีข้อปล่อยให้ขับโดยปริยาย เมื่อเด็กชาย ก. ขับเรือไปได้เล็กน้อยเรือก็ล่ม เพราะบรรทุกสินค้าเกินน้ำหนักที่เรือยนต์จะรับไว้ เป็นเหตุให้สินค้าเสียหาย การกระทำของเด็กชาย ก. เป็นการจัดการงานนอกสังกัด ตามมาตรา 395 แต่เนื่องจากเด็กชาย ก. เป็นผู้ไร้ความสามารถ จึงไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 400 และการกระทำของเด็กชาย ก. ก็ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ว่าเป็นการทำละเมิด ตามมาตรา 420 เด็กชาย ก. จึงไม่ต้องรับผิดชอบละเมิด

เนื่องจากมาตรา 400 เป็นบทบัญญัติพิเศษที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้กับผู้จัดการซึ่งเป็นผู้ไร้ความสามารถให้ไม่ต้องรับผิดชอบตามบทกฎหมายอื่น ตลอดจนบทบัญญัติในลักษณะการจัดการงานนอกสังกัด (นอกจากเป็นความรับผิดชอบเพื่อละเมิดและการคืนลาภมิควรได้) ดังนั้นผู้จัดการที่เป็นผู้ไร้ความสามารถจึงไม่มีสิทธิหน้าที่หรือหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะจัดการงานนอกสังกัดแต่อย่างใด

ข้อสังเกต

1. กรณีที่ผู้จัดการงานนอกสังกัดเป็นผู้ไร้ความสามารถ ตัวการยังคงมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในมูลหนี้จัดการงานนอกสังกัด มาตรา 400 เป็นเพียงข้อยกเว้นความรับผิดชอบที่ผู้ไร้ความสามารถพึงมีต่อตัวการเท่านั้น
2. การจัดการงานนอกสังกัดมิใช่เป็นการทำนิติกรรม ดังนั้นจึงไม่เกี่ยวกับเรื่องความสามารถของผู้จัดการงานนอกสังกัด การได้รับอนุญาตให้ทำกิจการจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลหรือไม่ ไม่ใช่ข้อสำคัญ ไม่มีผลเปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบของตัวการในมาตรา 401 และไม่เปลี่ยนแปลงผลของมาตรา 400 แต่อย่างใด

• หน้าที่หรือหนี้ของตัวการ

หน้าที่หรือหนี้ของตัวการ แยกพิจารณาได้ 2 กรณี

1. หน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้จัดการงานนอกสังกัด ตามมาตรา 401 และ 402 วรรคแรก

2. หน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกและอื่น ๆ ตามมาตรา 402 วรรคสอง

● **หน้าที่หรือหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้จัดการงานนอกสั่ง**

หลักทั่วไป เมื่อผู้จัดการต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดการงานอันเป็นการสมประโยชน์ของตัวการหรือต้องตามความประสงค์ของตัวการแล้ว ตัวการย่อมมีหน้าที่ต้องชดใช้คืนให้แก่ผู้จัดการในค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการจัดทำกิจการนั้น มาตรา 401 บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัดว่าการเข้าจัดการนั้นต้องสมประสงค์ของตัวการและต้องตามความประสงค์ของตัวการ ถ้าเพียงแต่สมประโยชน์แต่ไม่ต้องตามความประสงค์หรือไม่สมประโยชน์ ผู้จัดการย่อมไม่มีสิทธิเรียกให้ตัวการชดใช้

อาจแยกหน้าที่ของตัวการต่อผู้จัดการงานนอกสั่งได้ ดังนี้คือ

ก. ชดใช้เงินคืนแก่ผู้จัดการงานนอกสั่ง (มาตรา 401)

ข. คืนสิ่งทั้งหลายที่ได้มาเพราะการจัดการงานนอกสั่งซึ่งไม่สมประโยชน์ของตัวการ (มาตรา 402 วรรคแรก)

● **การชดใช้เงินคืนแก่ผู้จัดการงานนอกสั่ง**

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 401 บัญญัติว่า “ถ้าการที่เข้าจัดการงานนั้นเป็นการสมประโยชน์ของตัวการและต้องตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการหรือความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้นั้นไซ้ ท่านว่าผู้จัดการจะเรียกให้ชดใช้เงินอันตนได้ออกไปคืนแก่ตนเช่นอย่างตัวแทนก็ได้ และบทบัญญัติมาตรา 816 วรรค 2 นั้น ท่านก็ให้นำมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม
อนึ่ง ในกรณีที่กล่าวมาในมาตรา 397 นั้น แม้ถึงว่าที่เข้าจัดการงานนั้นจะเป็นการขัดกับความประสงค์ของตัวการก็ดี ผู้จัดการก็ยังคงมีสิทธิเรียกร้องอยู่เช่นนั้น”

“If the undertaking of the management of the affair is in accordance with the interest and actual or presumptive wish of the principal, the manager may demand reimbursement of his outlay as an agent. The provisions of Section 816 paragraph 2 apply *mutates mutatis*.

In the cases provided for by Section 397 this claim belongs to the manager even if the undertaking of the undertaking of the affair is opposed to the wishes of the principal.”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 816 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าในการจัดกิจการ อันเขามอบหมายแก่ตนนั้น ตัวแทนต้องรับภาระเป็นหนี้ขึ้นอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งพิเคราะห์ตาม เหตุควรนับว่าเป็นการจำเป็นได้ไซ้ ท่านว่าตัวแทนจะเรียกให้ตัวการชำระหนี้แทนตนก็ได้หรือถ้า ยังไม่ถึงเวลากำหนดชำระหนี้ จะให้ตัวการให้ประกันอันสมควรก็ได้”

มาตรา 401 วรรคแรก ให้นำมาตรา 816 วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม จึงหมายความว่า ผู้จัดการงานนอกสั่งซึ่งได้ออกเงินทดลองหรือออกค่าใช้จ่ายไปก่อน สามารถเรียกให้ตัวการชด ไซ้ได้ รวมตลอดถึงการที่ผู้จัดการงานนอกสั่งเข้ารับภาระในการจัดการแทนตัวการก็เรียกให้ตัวการ ชำระหนี้หรือหาประกันไว้ก่อนหนี้ถึงกำหนดชำระได้

มาตรา 401 วรรคสอง เป็นกรณีที่ตัวการมีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อสาธารณประโยชน์หรือเพื่อ บำรุงรักษาผู้อื่นตามกฎหมาย และผู้จัดการได้เข้าทำการตามหน้าที่นั้นแทน แม้ว่าจะเป็นการกระทำที่ ขัดกับความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ ตัวการก็ยังคงต้องชดไซ้ให้แก่ผู้จัดการอยู่ดี

ผู้จัดการงานนอกสั่งมีสิทธิเรียกให้ชดไซ้เงินอันตนได้ออกไปคืนแก่ตนอย่างเช่นตัวแทน เพราะการที่เขาออกเงินไปก็เพื่อประโยชน์ของตัวการ ทำอะไรแทนไป เสียค่าใช้จ่ายอย่างไรไป ก็ ควรต้องได้รับชดไซ้คืนเท่านั้น ส่วนที่เกินเลยไปหรือหากำไรต่อกัน ก็ไม่ต้องชดไซ้ เช่น ผู้ตายมา อาศัยอยู่กับโจทก์และฝากผีฝากไข้ เมื่อตายขอให้โจทก์เป็นผู้ทำศพให้ โจทก์จึงได้ออกเงินค่าทำศพ ไป 280 บาท ตามสมควรแก่ฐานะของผู้ตาย ดังนี้โจทก์มีสิทธิฟ้องเรียกค่าทำศพนั้นจากจำเลยซึ่ง เป็นผู้รับมรดกของผู้ตายได้ (ฎีกาที่ 429/2465)

ปัญหาว่า ถ้าการจัดการงานนั้น เป็นงานที่ตัวการจำเป็นต้องทำอยู่แล้วแต่ตัวการไม่ยอมทำ (ไม่ว่าจะเป็นการทำเพื่อสาธารณประโยชน์หรือต้องทำตามกฎหมาย) หากมีผู้อื่นเข้าจัดการแทน และการเข้าทำนั้นงานจึงสำเร็จลงได้ เช่นนี้ ตัวการอ้างว่างานนั้นไม่สมประโยชน์หรือไม่ต้อง ตามความประสงค์ของตนได้หรือไม่ ตัวอย่างเช่น ก. เข้าช่วยดับเพลิงซึ่งกำลังลุกลามไหม้บ้านของ ข. และกำลังลุกลามไหม้บ้านข้างเคียง หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ข. วางเพลิงเผาบ้านของตนเพื่อหวัง เงินประกัน การกระทำของ ก. ย่อมเป็นการขัดต่อความประสงค์ของ ก. ดังนี้ ตัวการต้องรับผิดชอบ ต่อผู้จัดการงานนอกสั่งหรือไม่

คำตอบ ก็คือถ้าการที่เข้าจัดการงานนั้นเป็นการสมประโยชน์ของตัวการ และต้องตามความ ประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือความประสงค์ตามที่พึงสันนิษฐานได้นั้น ไซ้หรือตัวการมีหน้า

ที่ทำเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือตัวการมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะบำรุงรักษาผู้อื่น ผู้จัดการจะเรียกให้ชดใช้เงินอันตนได้ออกไปคืนแก่ตนเช่นอย่างตัวแทนก็ได้ (มาตรา 397 และ 401) ทั้งนี้ แม้ถึงว่าการจัดการงานของ ก. นั้นจะไม่สมประสงค์ของตัวการ แต่เรียกได้ว่าเป็นการกระทำอันสมประโยชน์แก่ตัวการ ในแง่ที่ว่า ข. มีหน้าที่ตามต้องทำการเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ก็ต้องระมัดระวังป้องกันมิให้เกิดภัยต่อผู้อื่นอันเกิดจากการกระทำของตน ก. จึงมีสิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการดับเพลิงนั้นจาก ข. ได้ ตามมาตรา 401 วรรคสอง

ตัวอย่าง ก. ได้จ้างองที่คืนไว้ ผู้รับจ้างจะเอาหลุดเป็นสิทธิ ในขณะที่ ก. ไม่อยู่ ข. จึงได้จัดการไล่จ้างองให้เสียค่าไล่จ้างอง 100,000 บาท และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าธรรมเนียมอีก 1,000 บาท ดังนี้ ข. ย่อมมีสิทธิเรียกให้ ก. ชดใช้เงินคืนแก่ตนได้ 101,000 บาท

ตัวอย่าง รถยนต์ของ ก. จอดกีดขวางทางเข้าซอยเพราะเครื่องเสีย ทำให้รถยนต์ของคนอื่นเข้าออกไม่ได้ ก. ไม่อยู่เพราะไปตามช่างมาซ่อมรถยนต์ ข. จึงได้จ้างให้ผู้อื่นมายกรถยนต์ออกจากทางเข้าซอยนั้น เพื่อให้รถผู้อื่นเข้าออกได้ตามปกติ เสียค่าจ้างยกรถไป 1,000 บาท ดังนี้ ข. ย่อมเรียกให้ ก. ชดใช้เงิน 1,000 บาทได้ แม้ว่า ก. จะไม่ต้องการให้มีการยกรถยนต์ออกเพราะไม่ยอมเสียค่าใช้จ่ายก็ตาม เพราะการนั้นเป็นการที่ต้องทำตามหน้าที่ตามกฎหมาย

เรือกลไฟของจำเลยได้จมลงในร่องน้ำทางเรือเดินที่สันดอนปากอ่าวไทย แต่จำเลยมิได้จัดการทำเครื่องหมายสำหรับเป็นที่สังเกตแก่เรือไปมา กระทรวงทหารเรือโจทก์จึงจัดการวางทุ่นทำเครื่องหมายที่เรือจมนั้น และต้องเสียค่าใช้จ่ายไป 2,000 บาท ดังนี้ จำเลยต้องใช้เงิน 2,000 บาทนั้นให้แก่โจทก์ตาม พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 มาตรา 121 (ฎีกาที่ 85/2466)

โจทก์เอาเรือที่จำเลยจ้างซ่อมขึ้นคาน เมื่อซ่อมเสร็จก็เอาลงจากคานจอดไว้ในแม่น้ำเจ้าพระยา คอยอยู่เป็นเวลานานจำเลยก็ไม่มาชำระค่าซ่อมและรับเรือ คนของจำเลยก็ไม่มีเฝ้า เมื่อเรือจม โจทก์จึงเอาขึ้นนอนคานไว้ในอู่อีก ดังนี้เป็นเรื่องที่โจทก์จัดการไปสมประโยชน์ของจำเลย และต้องควยความประสงค์ของจำเลยที่พึงสันนิษฐานได้ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบชำระค่าคานเรือให้แก่โจทก์ ซึ่งเป็นเจ้าของอู่ (ฎีกาที่ 1824/2506)

จำเลยรับจ้างเลี้ยงบุตรโจทก์ตั้งแต่อายุ 1 ปี ถึง 5 ปี จำเลยจ่ายเงินทรองนํบุตรโจทก์เข้าเรียนอนุบาล โดยได้บอกโจทก์ก่อนแล้ว โจทก์ไม่ยอม เงินจำนวนนี้จำเลยจ่ายขัดต่อเจตนาของโจทก์อย่างชัดแจ้ง จำเลยเรียกคืนจากโจทก์ไม่ได้

จากบทบัญญัติในมาตรา 816 เป็นเรื่องของตัวการตัวแทน ซึ่งมาตรา 401 ให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม การรับภาระเป็นหนี้ตามมาตรา 816 นี้ ต้องเป็นการที่มีภาระเพราะการที่ได้จัดการงานนั้นไป เช่น ตัวการต้องการเงินมาใช้อย่างเร่งด่วน ผู้จัดการงานนอกสั่งจึงได้ไปกู้ยืมผู้อื่นในนามของตนเอง เพื่อนำมาให้ตัวการใช้ ดังนี้ ถือว่าผู้จัดการต้องรับภาระเป็นหนี้เพราะการที่ได้จัดการงานนอกสั่งนั้นไป ผู้จัดการย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ตัวการใช้หนี้แทนตน หรือถ้าหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ ก็จะเรียกให้ตัวการหาหลักประกันด้วยทรัพย์สินหรือบุคคลไว้ก็ได้

- กรณีผู้จัดการไม่มีเจตนาเรียกคืน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 403 บัญญัติว่า “ถ้าผู้จัดการมิได้บุรพเจตนาเรียกให้ตัวการชดใช้คืน ผู้จัดการก็ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องเช่นนั้น

การที่บิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย บำรุงรักษาผู้สืบสันดานเป็นทางอุปการะกิติ หรือกลับกันเป็นการปฏิการะกิติ เมื่อมีกรณีเป็นที่สงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีเจตนาจะเรียกให้ผู้รับประโยชน์ชดใช้คืน”

“The manager has no claim if he not the intention to demand reimbursement from the principal.

If parents or grandparents furnish maintenance to their descendants, or vice versa, it is to be presumed, in case of doubt, that there is no intention to demand reimbursement from the recipient”

คำว่า “บุรพเจตนา” หมายถึงเจตนาเมื่อเริ่มต้นเข้าทำการ ถ้าผู้จัดการมิได้มีเจตนาที่จะเรียกให้ตัวการชดใช้คืนมาตั้งแต่แรกก่อนลงมือกระทำ โดยจะทำให้เปล่า ๆ ย่อมไม่มีหนี้เกิดขึ้น ผู้จัดการย่อมไม่มีสิทธิเรียกใช้ตัวการชดใช้คืนกรณีตามมาตรา 401 วรรคแรก และแม้จะกลับใจต้องการให้ชดใช้คืนภายหลัง ก็ไม่อาจเปลี่ยนลักษณะการที่เป็นอยู่ก่อนแล้วนั้นได้

มาตรา 403 เป็นบทบัญญัติที่กฎหมายปิดปากมิให้ผู้จัดการงานเรียกร้องต่อตัวการในกรณีที่ผู้จัดการงานนั้นมีเจตนาที่จะเรียกให้ตัวการชดใช้คืนมาตั้งแต่แรกแล้ว ส่วนการกระทำเช่นไรเรียกว่าไม่มีบุรพเจตนาเรียกคืนนั้น ต้องพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป เช่น ซื้ออาหารให้

เด็กซึ่งร้องไห้เพราะความหิวยอมพิเคราะห์ได้ว่า ไม่ประสงค์ที่จะเรียกเงินค่าอาหารนั้นคืนจากบิดามารดาของเด็ก

ส่วนมาตรา 403 วรรคสอง เป็นบทสันนิษฐานของวรรคแรกว่าไม่มีเจตนาจะเรียกให้ผู้รับประโยชน์ชดใช้คืน ซึ่งใช้เฉพาะกรณีที่เป็นการอุปการะหรือปฏิบัติระหว่างบิดามารดา ปู่ย่าตายาย กับ ผู้สืบสันดาน ซึ่งบำรุงรักษาหรืออุปการะเลี้ยงดูกัน เช่น บิดามารดาเลี้ยงบุตรต้องเสียค่าน้ำนม ค่ายารักษาโรค หรือต้องเสียค่าเล่าเรียนให้แก่บุตร หรือเป็นกรณีที่ผู้เป็นหลานมีหน้าที่การงานและได้เลี้ยงดูปู่ย่าตายาย ไม่ว่าจะใช้จ่ายเป็นค่าอาหารหรือค่ายารักษาโรคหรือเครื่องนุ่งห่มก็ตาม

ดังได้กล่าวแล้วว่า มาตรา 403 วรรคสอง เป็นเพียงบทสันนิษฐานเท่านั้น ดังนั้นหากผู้จัดการงานนอกสังนั้น มีเจตนาที่จะเรียกให้ชดใช้ ตัวการก็ต้องคืนให้ แม้ถึงว่าผู้จัดการจะเป็นบุคคลตามที่มาตรา 403 กล่าวไว้ถึงก็ตาม

ตัวอย่าง ก. ชื้อขนมให้เด็กชายแดง ซึ่งเป็นบุตรของ ข. ด้วยความเอ็นดู ดังนี้ ก. ย่อมเรียกให้ ข. ชดใช้เงินค่าขนมไม่ได้ แต่หาก ก. มีเจตนาเรียกคืนมาตั้งแต่แรก เพราะขณะที่ซื้อขนมให้ นั้น ก. เห็นว่าเด็กชายแดงกำลังหิวมาก และ ข. มิได้อยู่ ณ ที่นั้น ดังนี้ ก. ย่อมมีสิทธิเรียกเงินชดใช้ค่าขนมคืนจาก ข. ได้ เพราะไม่เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา 403 วรรคสอง

ตัวอย่าง จำเลยเป็นโจทก์ซึ่งกำพร้าบิดามารดา จำเลยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของโจทก์ตามคำสั่งศาลและขายที่ดินของโจทก์ไป จำเลยต้องคืนเงินที่ขายที่ดินให้โจทก์ จำเลยจะหักไว้เป็นค่าเสื้อผ้าของเบ็คเตสส์ และค่ายารักษาโรคที่จำเลยจ่ายไปเพื่อโจทก์ไม่ได้ เพราะเป็นการจ่ายโดยหน้าที่อบรมจรรยา มิได้มีบุพเจตนาเรียกให้ชดใช้คืน (ฎีกาที่ 1585/2479)

ข้อสังเกต

(ก) การอุปการะหรือปฏิบัติใช้เฉพาะบิดามารดา ปู่ย่าตายาย กับ ผู้สืบสันดาน จึงจะต้องตามมาตรานี้ ถ้าเป็นการอุปการะกันระหว่างพี่น้อง หลานป้า น้าอา ไม่ต้องด้วยมาตรานี้และใช้เฉพาะการบำรุงรักษาเท่านั้น กรณีอื่น เช่น ชื้อรถยนต์ให้ขับไปเรียนหนังสือ ซึ่งถือว่ามิใช่เป็นการบำรุงรักษาหรืออุปการะเลี้ยงดู ตามมาตรา 403

(ข) มาตรา 403 วรรคสอง ใช้คำว่า “ผู้รับประโยชน์” (recipient) ไม่ใช่คำว่าตัวการ

เพราะเนื่องจากการอุปการะหรือปฏิการะในระหว่าง บิดามารดา ปู่ย่าตายาย กับผู้สืบสันดาน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจเป็นตุลาการก็ได้ บทกฎหมายจึงใช้คำว่า “ผู้รับประโยชน์” ฝ่ายใดได้รับประโยชน์ ก็ต้องตามบทบัญญัติในวรรคสองนี้

- การคืนสิ่งทั้งหลายที่ได้มาเพราะการจัดการงานนอกสั่งซึ่งไม่สมประโยชน์ของตัวการ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 402 บัญญัติว่า “ถ้าเงื่อนไขดังกล่าวในมาตราก่อน นั้นมิได้มี ท่านว่าตัวการจำต้องคืนสิ่งทั้งหลายบรรดาที่ได้มาเพราะเขาจัดการงานนั้นให้แก่ผู้จัดการ ตามบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้”

If the conditions of the foregoing Section do not exist, the principal is bound to return to the manager all that he acquires through the management of affair under the provision relating to the return for under enrichment.”

คำว่า “เงื่อนไข” หมายถึง ข้อบัญญัติหรือข้อใจตามที่กล่าวไว้ในมาตรา 401 คือการที่เข้าจัดการนอกสั่งนั้นไม่เป็นการสมประโยชน์ของตัวการและต้องตามความประสงค์ของตัวการ ก็ยอมเรียกให้ชดใช้เงินตามมาตรา 401 วรรคแรกไม่ได้ ตัวการจึงไม่มีหน้าที่จะผูกพันต่อผู้จัดการ มาตรา 402 วรรคแรก จึงบัญญัติว่าถ้าตัวการได้สิ่งใดมาเนื่องจากการจัดการงานนอกสั่ง ตัวการก็ต้องคืนสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นแก่ผู้จัดการตามบทบัญญัติว่าด้วยการคืนลาภมิควรได้ ดังนั้น เมื่อเงื่อนไขไม่มีการจัดการงานนอกสั่งตามกฎหมายจึงไม่มีผล ตัวการไม่มีสิทธิรับเอาสิ่งทั้งหลายที่ได้มานั้น และต้องมีหน้าที่ในการคืนสิ่งทั้งหลายเหล่านี้แก่ตัวการไป โดยการคืนในฐานะลาภมิควรได้

ตัวอย่าง นายไก่อซื้อบ้านหน้าต่างและอะไหล่เพื่อทำหน้าต่างใหม่แก่นายเป็ด เพราะบ้านของนายเป็ดถูกลมพายุพัดหน้าต่างพังไป การกระทำของนายไก่อเป็นการทำเพื่อประโยชน์แก่นายเป็ด แต่ไม่ต้องตามความประสงค์ของนายเป็ด เพราะนายเป็ดตั้งใจจะรื้อบ้านดังกล่าวทิ้งอยู่แล้ว นายไก่อจึงเรียกร้องให้นายเป็ดชดใช้เงินค่าใช้จ่ายที่ตนออกทรองไปก่อนแล้วไม่ได้ ตามมาตรา 401 แต่ นายเป็ดก็ต้องคืนบ้านหน้าต่างและอะไหล่ต่าง ๆ ให้แก่นายไก่อในฐานะลาภมิควรได้ ตามมาตรา 402

● **หน้าที่หรือหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบภายนอกและอื่น ๆ**

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 402 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าตัวการให้สัตยาบันแก่การที่จัดทำนั้น ท่านให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับแล้วแต่กรณี”

“If the principal ratifies the management of the affair, the provisions of this Code concerning Agency apply correspondingly.”

การจัดการงานนอกสั่ง แม้จะมีได้เกิดจากนิติกรรมสัญญา แต่ก็เป็นเรื่องทำกิจการที่ทำนั้นเท่ากับว่าเป็นการรับรองว่าเขาทำแทนนั้นเป็นการสมประโยชน์และต้องตามความประสงค์ของตนแล้ว มาตรา 402 วรรคสอง ให้นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยตัวแทนมาใช้บังคับแล้วแต่กรณี กล่าวคือเมื่อมีการให้สัตยาบันกันแล้ว ไม่ว่าเป็นการให้สัตยาบันโดยตรงหรือโดยปริยาย ย่อมมีความผูกพันกันตามบทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะตัวแทน อันเป็นผลเท่ากับได้มีการแต่งตั้งตัวแทนกันแล้วโดยปริยายนั่นเอง ดังนั้นหน้าที่ของตัวการในสัญญาตัวการตัวแทนที่มีต่อบุคคลภายนอกอย่างไร ตัวการในลักษณะจัดการงานนอกสั่งก็คงต้องมีเป็นเช่นนั้น

นอกจากตัวการต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในกิจการที่ตัวแทนทำไปแล้ว (มาตรา 820 ถึง 825) ตัวการและตัวแทนยังต้องมีหน้าที่ซึ่งกันและกันด้วย (มาตรา 807 ถึง 819)

ตัวอย่าง ก. ซ่อมแซมหลังคาบ้านของ ข. ซึ่งเป็นลักษณะของการจัดการงานนอกสั่งระหว่างที่ยังซ่อมแซมไม่แล้วเสร็จ ข. กลับมาจากต่างจังหวัด จึงสั่งให้ ก. ซ่อมแซมต่อ การที่ ข. สั่งเช่นนั้นถือว่าเป็นการให้สัตยาบันต่อการกระทำของ ก. แล้ว และถือว่าเป็นการตั้งตัวแทนในการซ่อมแซมบ้านโดยปริยาย

คำถามท้ายบท

นายแดงข้าราชการที่ซื้อสัตย์สุจริตและยากจน มีบ้านเก่า ๆ อยู่หลังหนึ่งริมถนนรามคำแหง และรื้อบ้านของนายแดงยื่นขวางออกไปอยู่ในทางริมถนน แต่นายแดงมิได้รื้อรื้อออกเพราะนายแดงยากจน นายแดงได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติงานในต่างประเทศ ระหว่างที่อยู่ในต่างประเทศมีเทศบัญญัติประกาศว่าผู้ที่มีบ้านอยู่ริมถนนรามคำแหงและมีรั้วยื่นออกมาขวางอยู่ในถนนก่อให้เกิดอันตรายแก่สาธารณชนผู้สัญจรไปมา ให้จัดการรื้อรั้วออกไปเสียภายในกำหนด 15 วันนับแต่วันประกาศ มิฉะนั้นจะมีความผิด นายดำเพื่อนบ้านเห็นนายแดงไม่อยู่ จึงจ้างคนมาจัดการรื้อรั้วนั้นออกไปให้พ้นจากถนน และกันรั้วให้ใหม่ริมแนวถนน เสียค่าจ้างไป 500 บาท นายดำเห็นว่าบ้านนายแดงเก่าสีลอกไม่น่าดูควรทาสีใหม่ให้งดงาม จึงจ้างช่างมาทาสีบ้านให้นายแดงด้วย เสียค่าจ้างไปอีก 1,000 บาท โดยนายดำคิดว่าเมื่อนายแดงกลับมาก็จะเรียกค่าจ้างดังกล่าวคืน ดังนี้ เมื่อนายแดงกลับจากต่างประเทศ นายดำจะเรียกค่าจ้างทำรั้วและค่าจ้างทาสีคืนจากนายแดงได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 395, 397, 401

วินิจฉัย หลักในเรื่องการจัดการงานนอกสั่ง ตามมาตรา 395 มีอยู่ข้อหนึ่งว่า ผู้จัดการจะต้องจัดการงานไปในทางที่สมประโยชน์ของตัวการ ตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่ จะสันนิษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ ถ้าขาดหลักข้อนี้แล้วก็ไม่เป็นผลเป็นการจัดการนอกสั่ง เว้นแต่จะเข้ามาตรา 397 ซึ่งแม้ผู้จัดการจะทำขัดกับความประสงค์ของตัวการก็ยังถือว่าเป็นการงานนอกสั่ง ซึ่งผู้จัดการมีสิทธิเรียกให้ชดใช้เงินอันตนได้ออกไปคืนได้ตามมาตรา 401

ตามปัญหา นายดำเรียกได้แต่เงินค่าจ้างทำรั้ว 500 บาท ส่วนค่าจ้างทาสีบ้านนั้นเรียกไม่ได้ เพราะแม้จะสมประโยชน์ของนายแดง แต่ก็ถือไม่ได้ว่าทำตามความประสงค์ของนายแดง เว้นแต่ นายดำจะนำสืบพิสูจน์ได้ว่านายแดงมีความประสงค์จะทาสีบ้านของตนอยู่แล้ว